

Voorjaarstrek bij Breskens

De 'Telpost Breskens' is voor Nederland een unieke plaats voor het waarnemen van voorjaarstrek van vogels. Publikatie nummer 1 van de Telgroep Breskens is vooral bedoeld als introductie voor bezoekers van de telpost. Er wordt een kort overzicht gegeven over de geschiedenis van de telpost, de oorzaken van de gestuwde trek ter plaatse en de gebruikte telmethoden. Het hoofddeel bestaat uit een bondige samenvatting van de resultaten van duizenden uren systematisch tellen in de jaren 1980-1996, waarbij in totaal meer dan vier miljoen vogels werden genoteerd. De jaartotalen over de jaren 1990-1995 worden vermeld.

De inhoud van deze brochure zal zeker nuttig blijken: om eigen waarnemingen te vergelijken (dagrecords, fenologie), of om de 'saaie' periodes op de telpost te vullen. Ook zijn opgenomen de 'huisregels van de telpost', alsmede enkele tips voor het waarnemen van vogels in de omgeving (westelijke deel van Zeeuwsch-Vlaanderen). Noten in de tekst verwijzen naar een overzicht van publikaties over de telpost achterin het boekje.

Het streven is jaarlijks vóór de aanvang van het nieuwe telseizoen een geactualiseerde brochure uit te brengen, waarin onder andere de resultaten van het voorgaande jaar zijn opgenomen.

Peter L. Meininger & Pim A. Wolf: Voorjaarstrek bij Breskens. Een introductie. Publikatie nummer 1 van de Telgroep Breskens. 24 bladzijden met pentekeningen van Dirk Moerbeek (april 1996). Deze brochure is te bestellen door het overmaken van f 6,- (inclusief verzending) op postgiro 76 442 ten name van P.L. Meininger, Vlissingen, onder vermelding van 'Breskens 1996'.

Markiezaat, afvalwaterpersleiding en vogels

In dit rapport wordt de problematiek rond de aanleg van een tweede afvalwaterpersleiding door het Markiezaat behandeld. Het Markiezaat is in 1985 aangewezen als natuurmonument. Dat geldt tevens voor de buitendijkse delen ervan. Hier wil men echter de leiding doorheen leggen. Voor de aanvraag van een vergunning is dit rapport opgesteld. De onderzoeker komt tot de conclusie dat in de periode vlak voor de bouwvakvakantie vanuit het noorden het best kan worden begonnen met de aanleg. Daarmee zouden de omgeving en de broedende vogels het beste kunnen worden ontzien.

G.J.M. Wintermans: Verstorende effecten voor vogels van de aanleg van een afvalwaterpersleiding (AWP-2) door het Markiezaat. 29 bladzijden, enkele tabellen, een kaart en literatuuroppgave (1996). Te bestellen bij het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen door overschrijving van f 30,- op gironummer 948 540 (geen verzamelgiro gebruiken). Vermeld bij bestelling 'IBN-rapport 203' (ISSN: 0928-6888) en titel.

Zie ook Flevobericht nummer 351: Y.J.B. Röling, eindredactie: Markiezaat tien jaar afgesloten. 103 bladzijden. Bijlagen overzichtskaart, 2 vegetatiekaarten (1994). Uitg. Directie Flevoland, postbus 600, 8200 AP Lelystad, (0320) 29 91 11.

Voortgangsrapportage 1994 Biologisch Meetnet Groningen

De jaarlijkse voortgangsrapportage van het Biologisch Meetnet Groningen bevat een aantal tussentijdse, voorlopige onderzoekresultaten en is bedoeld om het beleid te informeren en te attenderen op relevante ontwikkelingen.

Een positieve ontwikkeling is dat de afname van de lengte aan houtsgingels in het Zuidelijk Westerkwartier en Gorecht de laatste jaren vrijwel tot staan is gebracht. Daarentegen gaan in de kleigebieden de slootdempingen in een snel tempo door. De botanische soortenrijkdom in sloten en in veengraslanden is iets toegenomen. De broedvogelrijkdom van het cultuurland, zowel gras- als bouwland staat nog steeds onder druk. Meer soorten, waaronder enkele Rode-Lijstsoorten, zijn eerder afgenomen dan toegenomen. De Grutto is tot 1961 in de 'natuurwaarden B- en A-gebieden op veen afgenomen, maar niet in de 'controles' en in de kleigebieden. Uitvoering van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is voor het voortbestaan van de gruttopopulaties onontbeerlijk.

Van met name meerjarige braaklegging gaat een positieve invloed uit op vogels van akkergebieden. Uit andere bron blijkt dat dit ook het geval is voor muizen etende stootvogels, vooral voor de Grauwe Kiekendief. Maar deze grootschalige, meerjarige braaklegging heeft zijn langste tijd al weer gehad, met name in het Oldambt worden de akkers vervangen door voor de natuur 'steriele' grootschalige weidegebieden.

De huidige kleinschaliger en meer roulerende vormen van braaklegging hebben een positief effect op de aantallen van de meer talrijke akkervogels, zoals Veldleeuwerik, Graspieper en Gele Kwikstaart. De vogeltellingen in het Reitdiep laten zien dat deze braaklegging zijn functie voor pleisterende watervogels heeft behouden. Het ligt in de bedoeling in de loop van 1996-1997 een uitgebreide rapportage te doen verschijnen. Daarin komt de meer systematische en geïntegreerde uitwerking van het meetnetonderzoek vanaf 1986 aan de orde.

K. van Scharenburg, P. Cnossen, J. van 't Hoff, R. de Koning & J. Meijering: Voortgangsrapportage Biologisch Meetnet Provincie Groningen 1994. 29 bladzijden, 5 figuren, 6 tabellen (1995) + Bijlagen, 7 artikelen, 75 bladzijden (1995). Uitg. Provincie Groningen, Dienst Ruimte en Milieu. Prijs f 5,- (exclusief verzendkosten), te bestellen bij Provincie Groningen, afdeling Bestuurscontacten, postbus 610, 9700 AP Groningen, (050) 316 41 60.

Verslagen bewaking Rottumeroog en Rottumerplaat

Van eind april tot en met eind augustus 1995 waren Eduard Koopman en Koen van Dijken door Staatsbosbeheer aangesteld als bewakingsteam op Rottumeroog en Giny Kasimir en Date Lutterop op Rottumerplaat.

Beide teams moesten zich naast de bewaking bezighouden met het volgen van de (broed)vo-

gelbevolking. In de rapporten die de teams hebben gemaakt, zijn de broedvogels, hoogwatervluchtplaatstellingen (HVP-tellingen) en doortrekkers op overzichtelijke wijze op schrift gesteld in 'Verslag bewaking Rottumerplaat 1995' (65 bladzijden) en 'Verslag bewaking Rottumeroog 1995' (33 bladzijden). Ook geconstateerde onregelmatigheden, zoals verstoring ten gevolge van laag overvliegende vliegtuigen en zich niet aan de regels houdende pleziervaarders zijn vermeld. Ook werden ringen afgelezen en kleurringen genoteerd bij verscheidene vogelsoorten. In 1995 bleken beide eilanden nog steeds een bolwerk voor sterns en plevieren te zijn. Er broeden vooral Dwergstern, Noordse Stern, Visdief, Bontbekplevier en Strandplevier. Van de Visdief lijkt het aantal broedparen in de jaren tachtig iets af te nemen, terwijl het aantal paren van de andere soorten min of meer stabiel is gebleven. Opmerkelijk is de broedpoging van een paartje Lepelaar op de kwelders van Rottumerplaat. Ook de Eideroend gaat het voor de wind. Hun aantallen stijgen nog elk jaar. Beide eilanden zijn van groot belang voor doortrekkende en overwinterende vogelsoorten. Duitzenden steltlopers als Bonte Strandloper, Kanoetstrandloper, Scholekster en Wulp gebruiken de eilanden als hoogwatervluchtplaats, terwijl bij laag water het omringende wad als foerageerplaats wordt benut. Verscheidene malen werd in 1995 een bepaalde norm van een aantal van een soort overschreden welke aangeeft dat het desbetreffende gebied van internationale betekenis is.

Bovenstaande rapporten zijn verkrijgbaar na overmaking van f 12,50 per exemplaar op girorekening 5 093 486 ten name van Staatsbosbeheer, onder vermelding van 'verslag Rottumeroog 1995' en/of 'verslag Rottumerplaat 1995'. Nadere informatie is verkrijgbaar bij Staatsbosbeheer, postbus 137, 9700 AC Groningen, (050) 520 72 25. Bezoekadres Engelse Kamp 6, Groningen.

De vogels van Amsterdam

Onder de speelse titel 'Sijssjes en Drijfsijssjes' is een magnifiek boek over de vogels van Amsterdam verschenen. In 1937 verscheen het boekje 'Vogels van Amsterdam' van R.J. Benthem en J.E. Sluiter en daarna is er nooit meer een poging gedaan om een totaalbeeld samen te stellen van de vogels van Amsterdam en omgeving. Daarom is 'Sijssjes en Drijfsijssjes' niet zo speels als de titel doet denken. Het is een bloedserieuus boekwerk dat een typisch groepsproduct is geworden.

In een apart hoofdstuk wordt de Amsterdamse vogelwereld historisch bezien waarna een hoofdstuk volgt over de broedvogelgezelschappen van Amsterdam.

Ongeveer tweehonderd bladzijden van het 256 bladzijden tellende boek worden besteed aan soortbeschrijvingen die zijn geschreven door twintig auteurs. De beschrijvingen behandelen in het bijzonder de periode van 1984-1995 en zijn elk geïllustreerd met een verspreidingskaartje en een tekening van de desbetreffende vogelsoort. De afbeeldingen van de broedvogels zijn persoonlijke impressies van de tekenaars.

Het totaal onderzochte gebied beslaat 432 vierkante kilometer en bestaat voor een deel uit niet-stedelijk gebied, waardoor tevens de wisselwerking tussen stad en de directe omgeving kon worden onderzocht.

Ook besteedt het boek uitvoerig aandacht aan toekomstige ontwikkelingen en de auteurs houden een warm pleidooi voor het behoud en de uitbreiding van ruige en natte groengebieden, teneinde de soortenrijkdom te behouden en misschien zelfs uit te breiden.

De uitgave kwam tot stand onder auspiciën van Bureau Stadsecologie van de gemeente Amsterdam, terwijl een deel van de opbrengst ten goede komt aan de Vogelwerkgroep Amsterdam.

Het boek is niet alleen voor Amsterdamse vogelliefhebbers gemaakt, maar het is ook verbazend interessant voor andere vogelaars die zich voor stadsvogels interesseren.

Martin Melchers & Remco Daalder (redactie): Sijssjes en Drijfsijssjes.

De vogels van Amsterdam. Opgedragen aan de markantste en productiefste naoorlogse Amsterdamse ornitholoog de heer J. Walters. Voorwoord van S. Patijn. 256 bladzijden, 300 kaartjes en tekeningen (1996). ISBN 90-6097-415-8. Genaaide paperback. Uitg. Schuyt & Co., postbus 563, 2003 RN Haarlem, (023) 532 54 40. Prijs f 39,50.

Natuurgids van Noord-Holland

Ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van de Stichting Het Noordhollands Landschap hebben alle leden de Natuurgids van Noord-Holland gratis ontvangen. Niet alleen worden de eigen gebieden beschreven, maar ook van alle andere natuurbeherende organisaties in de provincie Noord-Holland. Naast duidelijke kaartjes en prachtige kleurenfoto's worden per gebied bijzonderheden over de ligging, bereikbaarheid, toegankelijkheid en recreatieve mogelijkheden vermeld. Ook in deze luxueuze gids worden namen van gebieden wisselend in oude en nieuwe spelling geschreven en een enkele maal onjuist. Nu wij thans drie gidsen van natuurterreinen tegelijkertijd tegen het licht houden, moet het ons van het hart dat er eens meer eenheid zou moeten komen in de spelling van geografische namen, want voor verschillende namen is het thans een 'ratjetoe' geworden. Soms zou zo'n gids niet alleen de 'mooie' kant van de gebieden moeten laten zien, maar ook eens een serie foto's moeten tonen van allerlei rommelige plekken die ons vaak de haren te bergen doen rijzen. Bekijk met zo'n prachtige gids dan lijkt alles in ons land 'koek en ei'.

De gids van Noord-Holland heeft als bijlage het Vademeem van de Noordhollandse natuur met vele nuttige adressen over de meest uiteenlopende zaken als amfibieën en reptielen, archieven, bomen, duinbehoud, duinreien, ganzenpleisterplaatsen, heem- en natuurtuinen, insecten, hoogheemraadschappen en waterschappen, jeugdbonden, kaarten, Kerkuilen, Knobbelswanen, knotten, landschapsbeheer, ministeries, milieu-organisaties, milieutelefoon, muurplanten, natuurbeherende instellingen in Noord-Holland, nestkasten, Noordzee, otterproject, padden, planten, provinciale diensten, recreatie-

schappen in Noord-Holland, reptielen, roeiboten en kano's, schaatsroutes, stinzenplanten, stookolieslactoffers, vaarexcursies, vissen, vleermuizen, vlinders, vogelasiels en -opvangcentra, vogelobservatiehutten, vogels met ring, vogeltelefoon, vogeltrekrijkpunten, vogelwaarnemingen, vogelwerkgroepen, wandelroutes, weidevogelbescherming, zeezoogdieren, zoogdieren en nog veel meer. Een waardevolle informatiegids voor velen die over een bepaald onderwerp in de provincie meer willen weten.

Een zestigtal kleurenfoto's van Wil Meinderts completeren deze prachtige gids.

Frans Buisink: Natuurgids van Noord-Holland. 224 bladzijden, vele kaartjes en kleurenfoto's, tekst Vademecum van Johan Stuart (1996). Uitg. Stichting Het Noordhollands Landschap, postbus 257, 1900 AG Castricum, (0251) 65 96 96. Prijs f 29,50. Voor leden gratis. Lidmaatschap f 35,-. Jongeren tot en met 18 jaar en 65-plussers betalen f 25,-.

Groengids Zuid-Holland

De Stichting Het Zuidhollands Landschap heeft de leden verblijd met een zeer handzame gids waarin alle natuurgebieden en landschappen in de provincie staan beschreven. Tevens is een frisse kaart (1:100.000) toegevoegd met aan de achterzijde wandel-, fiets- en kanoroutes in de provincie. De index bevat ook alle in het boek vermelde terreinen. Een groot aantal kaartjes verhelderen de ligging van de terreinen, ofschoon het wat gemakkelijker zou zijn als bij de beschrijvingen van de terreinen de bladzijde van het kaartje dat daarbij behoort, zou zijn vermeld. Het is een praktische gids waarin over de gebieden de ligging, bereikbaarheid met openbaar vervoer, toegangsvoorwaarden, voorzieningen als kijkhutten en -schermen, bezoekerscentra, wandel-, fiets-, kano- en excursiemogelijkheden worden vermeld. Op de detailkaartjes worden per gebied wandelroutes aangegeven. Voor langere routes wordt steeds verwezen naar de wandel-, fiets- en kanoroutes van het befaamde 'Groen Netwerk' in Zuid-Holland, dat onder leiding van de provinciale overheid zo'n grote vlucht heeft genomen.

M. van Bijnen, H. van Bruggen, T. Feij, H. Oerlemans & S. van Schuppen: Groengids alle natuurgebieden en landschappen in Zuid-Holland met een gedetailleerde kaart van de provincie. 160 bladzijden, vele kaarten en foto's in kleur (1995). Uitg. Uitgeverij Open Kaart, 's-Gravenhage in samenwerking met de Stichting Het Zuidhollands Landschap, Schiedamsesingel 181, 3012 BB Rotterdam, (010) 413 50 45. Prijs f 24,95. Wie nu lid wordt van de Stichting het Zuidhollands Landschap à f 35,- per jaar, ontvangt de Groengids als welkomstgeschenk.

Vogels in en om Den Haag

De Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gravenhage en Omstreken heeft haar nieuwste inventarisatie-rapport over 1994 uitgebracht.

De vereniging constateert dat er in veel groengebieden de broedvogels danig worden verstoord. In sommige parken werden zonder enig overleg struiken en bomen op grote schaal gekapt, soms midden in het broedseizoen. Ook wordt melding gemaakt van vandalisme. Zo worden nestkastjes waar van de vereniging er wel achthonderd heeft hangen, op veel plaatsen vernield.

In het Sint-Hubertuspark werden twee paartjes Kuifmees vastgesteld en in de Hoekpolder bij Rijswijk werd voor het eerst sinds vele jaren weer de Steenuil waargenomen.

Over de vogeltuinen en vogelreservaten wordt uitgebreid verslag gedaan. Deze gebiedjes worden door de vereniging zelf beheerd en zijn niet voor het publiek toegankelijk. In de oudste vogeltuin in de Bosjes van Poot telde de vogelwachter wel honderd nesten op minder dan één hectare, dat is om de tien meter een nest.

Behalve de verslagen van de vogeltuinen, de nestkasten en meer dan dertig geïnventariseerde gebieden in Den Haag en de randgemeenten, is in het rapport ook flink wat ruimte gereserveerd voor verslagen van vogelwerkgroepen uit de directe omgeving, zoals die in Meijendel, Berkheide, Zoetermeer en Vlietland.

Het rapport geeft overzichtelijk beeld van hoe vogelrij Den Haag en omstreken gelukkig nog steeds zijn.

Haagse Vogelbescherming: Vogels in en om Den Haag. 75 bladzijden, 2 bijlagen, vele pentekeningen en tabellen (1995). Te bestellen door f 11,50 (inclusief portokosten) over te maken op postgironummer 3 586 185 ten name van de Penningmeester Haagse Vogelbescherming, Den Haag, onder vermelding van 'inventarisatie-rapport 1994'. Af te halen bij de ledenadministratie, Rozentuin 31, Voorburg, (070) 386 59 26, na telefonische afspraak, f 10,-.

Nota faunabeheer duingebied Meijendel

De Nota faunabeheer van het duingebied Meijendel van de NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland heeft als doel het vaststellen van richtlijnen en het concretiseren van maatregelen voor het faunabeheer in Meijendel en beoogt daarmee de verbetering van het natuurbeheer als geheel. Binnen de hoofduitgangspunten voor het terreinbeheer, zoals vastgelegd in het Beheersplan Meijendel (1987), is de rol van het faunabeheer uitgewerkt en onderbouwd. Op deze wijze moet de achterstand ten opzichte van het vegetatiebeheer worden ingehaald.

In de eerste plaats maakt de nota duidelijk welke uitgangspunten het Duinwaterbedrijf Zuid-Holland ten aanzien van fauna en faunabeheer zal hanteren. Vervolgens wordt aangegeven hoe fauna-aspecten bij het beheer ten behoeve van andere functies dan Natuur kunnen worden betrokken. De geformuleerde uitgangspunten zullen bij de actualisering van het Beheersplan Meijendel worden gebruikt voor de integratie van faunabeheer met vegetatie- en landschapsbeheer. De geformuleerde uitgangspunten resulteren in een handleiding voor het uitvoeren c.q. aanpassen van beheermaatregelen. Ten slotte geeft de nota een aanzet tot een efficiënt monitoringsysteem, teneinde veranderingen in de fauna tijdig te kunnen signaleren en het gevoerde beleid optimaal te kunnen evalueren en bij te kunnen sturen.

Voor het duingebied van Meijendel vindt het duinwaterbedrijf het ongewenst om voor (bepaalde) fauna-elementen of soorten een reservaat in te richten. Men vindt dat integratie voorop dient te staan. Het benodigde (kleinschalige) beheer

voor specifieke fauna-elementen moet daarbij worden ingepast. Vooruitlopend op het nieuwe Beheersplan Meijndel 1997-2007 en de integratie van beheerplannen voor het gehele beheergebied van het bedrijf (Berkheide, Meijndel, Solleveld) wordt gemeend om eerst een sectorale nota over het faunabeheer op te stellen. Een integratie van het fauna- en vegetatiebeheer in de context van een afweging tussen patroon- en procesbeheer moet in het nieuwe beheerplan tot stand komen.

A.E. Bouman: Nota faunabeheer voor het duingebied Meijndel. 82 bladzijden, geïllustreerd met pentekeningen, 8 zwartwitfoto's (1995) en Bijlage bij de nota faunabeheer. 25 bladzijden (1995). Uitg. NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, postbus 34, 2270 AA Voorburg, (070) 357 75 00. Bezoekadres: Stationsplein 4, 2275 AZ Voorburg.

Atlas van broedvogels tussen Katwijk en Scheveningen

In 1992 startte Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (DZH), samen met Energie- en Watervoorziening Rijnland (EWR) een onderzoek naar de broedvogels in de duinen tussen Katwijk en Den Haag. Dit onderzoek leverde zo veel gegevens op dat deze zijn gebundeld in een atlas.

In het kader van de Milieu-Effect-Rapportage (MER) voor vijf geplande diepe infiltratieprojecten van het Duinwaterbedrijf Zuid-Holland en Energie- en Watervoorziening Rijnland moesten ook de gevolgen voor de broedvogels worden onderzocht. Deze gevolgen zijn echter alleen te bepalen als bekend is welke vogelsoorten broeden in de betrokken gebieden. Daarom werd vanaf 1992 in het kader van de tweede fase van deze MER in opdracht van DZH en EWR het duingebied tussen Katwijk en Den Haag en een deel van de landgoederenzone bij Wassenaar onderzocht op broedvogels.

Alleen in 1981 werd in het kader van het Integraal Onderzoek Drinkwatervoorziening Zuid-Holland (IODZH) een terreindekkende inventarisatie uitgevoerd, maar het ging toen om een beperkt aantal vogelsoorten, terwijl nu alle soorten zijn geïnventariseerd, maar voor de Milieu-Effect-Rapportage belangrijke gebieden vielen hier grotendeels buiten. Hoewel er al 35 jaar broedvogelinventarisaties in het duin worden uitgevoerd, was het nog nooit gelukt om een totaaloverzicht te verkrijgen. Vrijwel het gehele duingebied is nu geïnventariseerd en samen met de overige gebieden beschikken wij nu over gedetailleerde broedvogelgegevens uit een gebied van bijna 4500 hectare.

In 1992 zijn in het onderzoekgebied 117 vogelsoorten als broedvogel vastgesteld. Bijna al deze soorten kunnen ook in ons duingebied worden aangetroffen of zijn tot het duingebied beperkt. Van de soorten die op de Rode Lijst staan, komen er achttien (waaronder Dodaars, Geoorde Fuut, Woudaapje, Zomertaling, Patrijs, Porseleinhoen, Grutto, Tureluur, Visdief, Steenuil, Groene Specht, Paapje, Roodborsttapuit, Tapuit, Rietzanger en Grote Karekiet) in het gebied voor. Van de zeventien soorten komt ten minste 1% van de totale Nederlandse populatie in dit duin-

gebied voor, waarvan er zeven op de Rode Lijst staan. Dat is ten minste tien keer zoveel dan op grond van de oppervlakte mag worden verwacht. De grootste vogelrijkdom wordt rond de infiltratieplassen aangetroffen.

Hier komen ongekende dichtheden van meer dan veertig soorten en meer dan tachtig territoria per hectare voor.

Bij volledig opheffen van de oppervlakte-infiltratie zou meer dan 20% van het aantal broedvogelsoorten uit dit gebied verdwijnen of zeer sterk in aantal afnemen, waaronder acht soorten van de Rode Lijst. Zolang oppervlakte-infiltratie voor de drinkwatervoorziening nog een noodzaak is, dient natuur daarvan geen toevallig bijproduct te zijn maar, naast drinkwater, één van de hoofdproducten.

H.P. van der Meer: Atlas van broedvogels tussen Katwijk en Scheveningen. Een inventarisatie in het kader van de tweede fase van het Milieu-Effect-Rapportage (MER) voor de capaciteitsuitbreiding van de waterwinning in Zuid-Holland-West door middel van diepe infiltratie. Deel 1: tekst, 81 bladzijden, 5 bijlagen, 46 figuren, 3 kaarten in kleur, 4 tabellen. Deel 2: kaartbijlage, 117 verspreidingskaarten (1996). Uitg. NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, postbus 34, 2270 AA Voorburg, (070) 357 78 05 of (070) 357 75 00.

De atlas is verkrijgbaar bij het Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, Stationsplein 4, Voorburg of door overmaking van f 25,- voor deel 1 (tekst) en f 75,- voor deel 2 (verspreidingskaarten) of f 100,- voor beide delen op postgi-nummer 1600 van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, Voorburg, onder vermelding 'atlas broedsels'.

Landschapskartering AW-Duinen

Over de Amsterdamse Waterleidingduinen, een uitgestrekt gebied tussen Zandvoort en Noordwijk, is een rapport verschenen. Het gaat over het landschap van de Amsterdamse Waterleidingduinen en de kaarten die daarvan zijn gemaakt. Het duinlandschap is erg gevarieerd. Er zijn grote verschillen in leeftijd en bodemsamenstelling in het gebied. Daardoor is ook de plantengroei erg afwisselend. Het duinlandschap is vooral op grond van deze plantengroei benoemd en in kaart gebracht. Voor de vogelliefhebber heeft de kennis van de bodem en de flora van het gebied veel waarde, omdat de meeste vogelsoorten zich daarnaar voor een belangrijk deel richten.

De resultaten van het onderzoek staan in het rapport beschreven. Op de kaarten in kleur (noordblad en zuidblad) onderscheidt men het helmlandschap, dauwbraamlandschap, duindoornlandschap, fakkelgraslandschap, buntgraslandschap, strandwallenlandschap, landschap van vochtige duinvalleien en landschap van natte duinvalleien. De gebruiker wordt ingevoerd in de gehanteerde methode en krijgt een levendige beschrijving van het landschap van de Amsterdamse Waterleidingduinen voorgeschoteld. Ook wordt uitgebreid stilgestaan bij de praktische mogelijkheden van deze kaart voor het natuurbeheer, die ook van bijzonder groot belang voor de vogelbevolking zijn. De Amsterdamse Waterleidingduinen zijn in eigendom en beheer bij Gemeentewaterleidingen Amsterdam, die ook de maker en uitgever van het rapport is.

Antje Ehrenburg: Landschapskartering van de Amsterdamsche Waterleidingduinen. Resultaten van de landschapskartering op vegetatiekundige grondslag volgens Doing 1988-1989, schaal 1:5000. 151 bladzijden, 10 bijlagen, 9 figuren, 7 tabellen, 12 zwartwitfoto's. Als bijlagen 2 landschapskaarten 1:5000 (1994). Uitg. Gemeentewaterleidingen Amsterdam, afdeling Procesontwikkeling, sector Oecologie, Vogelenzangseweg 21, 2114 BA Vogelenzang, (023) 523 35 75 of (023) 523 35 28. Voor nadere informatie Gemeentewaterleidingen, Sector Public Relations en Voorlichting, (Marijke Bakker), Condensatorweg 54, 1014 AX Amsterdam, (020) 580 23 03. Het rapport is verkrijgbaar of te bestellen bij het Bezoekerscentrum 'De Oranjekom', bij de ingang 'De Oase' aan de Vogelenzangseweg te Vogelenzang, (023) 524 67 81, gesloten op maandag en vrijdag. Prijs f 15,-.

Flora en fauna van Zuid- en Midden-Salland

Sinds 1982 vindt in Overijssel een systematische milieu-inventarisatie plaats waarbij het accent ligt op kartering van flora, vegetatie en broedvogels. Sindsdien is het grootste deel van de provinciale ecologische hoofdstructuur in kaart gebracht en er zijn tevens van deelgebieden rapporten verschenen.

Het zevende samenvattende rapport geeft de resultaten weer van het in 1994 gehouden onderzoek in Zuid- en Midden-Salland. Een belangrijk deel van het rapport wordt gewijd aan de vogelbevolking. In Zuid- en Midden-Salland broedden in 1994 104 vogelsoorten, waarvan tien soorten staan vermeld op de Rode Lijst (Patrijs, Tureluur, Kerkuil, Steenuil, IJsvogel, Groene Specht, Oeverzwaluw, Rietzanger, Geelgors). Vergeleken bij twintig jaar geleden is er sprake van een verarming van de broedvogelbevolking. De Tureluur staat op het punt te verdwijnen. Ook de Veldleeuw, Graspieper, Grutto en Gele Kwikstaart behoren tot de sterk bedreigde vogelsoorten. De Koerkampshoek heeft de meest gevarieerde weidevogelbevolking. De dichtheid van de Patrijs is laag. Tegenover de dertig soorten die zijn verdwenen dan wel in aantal zijn achteruitgegaan, staan negentien soorten met een toename of nieuwe vestiging, zoals de Nijlgans, Mandarijn-eend, Wintertaling, Sijs en Kruisbek. Voor de laatste twee soorten geldt een toename in ons hele land. In de bossen is een toename van dood hout te bespeuren met daarin voedsel en nestgelegenheid voor onder andere Holenduif, Kleine Bonte Specht en Glanskop. Meerkoet, Fuit, Blauwe Reiger, Sperwer, Havik, IJsvogel, Kleine Plevier, Appelvink en Zwarte Roodstaart zijn in meer of mindere mate toegenomen.

Veertien soorten zijn verdwenen (Dodaars, Zomertaling, Slobeend, Tafeleend, Kuifeend, Waterral, Kwartelkoning, Kemphaan, Watersnip, Visdief, Kuifleeuw, Roodborsttapuit, Kramsvogel en Grote Karekiet).

P. Bremer: Flora en fauna van Zuid- en Midden-Salland. 30 bladzijden, 8 kaarten, 2 tabellen, 6 zwartwitfoto's, 2 figuren (1996). Uitg. Provincie Overijssel, postbus 10078, 8000 GB Zwolle, (038) 425 17 52 (P. Bremer).

Broedvogels van de Gelderse Poort 1989-1994

Kortgeleden verscheen een prachtig rapport over de broedvogels van de Gelderse Poort, de streek rond het splitsingspunt van Rijn, Waal en IJssel. Het is een internationaal vermaard wetland waar jaarlijks zo'n 140 vogelsoorten broeden. De eerste broedvogelinventarisaties vonden in de Gelderse Poort reeds plaats in de jaren zestig. Sindsdien heeft het gebied zich mogen verheugen in groeiende belangstelling van vogelaars. Duizenden uren veldonderzoek zijn door tientallen vrijwilligers van de Vogelwerkgroep Arnhem en Omstreken, Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en Omstreken, NABU-Naturschutzstation Kranenburg* en individuele vogelaars geïnvesteerd om de broedvogelpopulaties jaar in jaar uit in kaart te brengen. De resultaten daarvan zijn thans in een rapport samengevat.

Na enkele inleidende hoofdstukken die kort het gebied en de methode beschrijven, volgen de soortbesprekingen. Deze besprekingen nemen het grootste deel van het rapport in beslag. Per soort wordt aandacht besteed aan verspreiding, biotoopvoorkeur, aantalsontwikkeling op korte en lange termijn en trendverschillen tussen deelgebieden in de Gelderse Poort. Van meer dan zeventig soorten is een verspreidingskaart opgenomen en de aantalsveranderingen zijn gevisualiseerd in zo'n veertig grafieken.

Na de bespreking van de afzonderlijke soorten volgt een analyse van de ecologische soortgroepen. Per soortgroep wordt een samengestelde verspreidingskaart gepresenteerd. Het aandeel van de Nederlandse en Noordrhijnse populatie dat in de Gelderse Poort broedt, wordt vermeld. De aantalsveranderingen zijn op een rij gezet en worden gespiegeld aan die uit de rest van het land. Voor zover mogelijk wordt ook ingegaan op de oorzaken van de geconstateerde trends. Na een korte bespreking van de Rode-Lijstsoorten wordt afgesloten met een toekomstverwachting voor de broedvogelbevolking.

Het onderzoekgebied bestond uit drie grote deelgebieden:

- Ooijpolder, Bemmelse Polder, Gendtse Polder en Klompenwaard
- Rijnstrangengebied, Meinerswijk en uiterwaarden langs het Pannerdensch Kanaal
- Duffelt, Salmorth en Hüthumer Ward.

Vanaf 1989 werd vrijwel de gehele Gelderse Poort (circa 17.000 ha) jaarlijks geïnventariseerd op zeldzame en schaarse broedvogels. Het rapport beschrijft de populatie-ontwikkelingen vanaf het midden van de jaren zeventig. Gedurende de periode 1989-1994 hebben 141 vogelsoorten in de Gelderse Poort gebroed, dit is 80% van het totaal dat regelmatig in Nederland nestelt. Van 120 soorten is een soortbeschrijving opgenomen.

Van ruim negentig soorten is de aantalsontwikkeling bekend vanaf 1975 en voor enkele deelgebieden zelfs vanaf de jaren zestig. Bijna de helft van het aantal soorten blijkt gedurende die periode te zijn toegenomen, terwijl ongeveer 30% in aantal verminderde. Over het algemeen blijken de bos- en watervogels te zijn toegenomen en de

moeras- en weidevogels hebben de meest gevoelige verliezen geleden.

Het Rijnstrangengebied huisvest tegenwoordig de meest zeldzame en bedreigde moerasvogels, zoals Roerdomp en Grote Karekiet. In de Ooijpolder en Waalwaterwaarden zijn de grootste concentraties water- en weidevogels te vinden, zoals Grauwe Gans, Krakeend, Grutto en Tureluur. In de Duffelt hebben de karakteristieke vogelsoorten van het kleinschalig cultuurland hun zwaar-
tepunt liggen, zoals Roodborstspuit en Geelgors. Elk deelgebied kent dus andere accenten. Gedurende de periode 1989-1994 werden in de Gelderse Poort 29 Nederlandse Rode-Lijstsoorten als broedvogel vastgesteld. Zes Rode-Lijstsoorten zijn gedurende de afgelopen twintig jaar als broedvogel verdwenen.

De Gelderse Poort blijkt voor minstens tien soorten van nationaal belang te zijn als broedgebied, zoals Roerdomp, Grauwe Gans, Kleine Plevier, Zwarte Stern, Grote Karekiet en Buidelmees. De natuurontwikkelingsplannen die in de komende vijftien jaar ten uitvoer worden gebracht, zullen voor de meeste soorten extra leefgebied creëren. Vanuit het perspectief van de broedvogels is het snelst actie geboden bij de ontwikkeling van rietmoeras (Rijnstrangengebied) en bij extensivering van de landbouw in de kerngebieden van de weidevogels (Waalwaterwaarden).

F.C. Erhart & J.F. Bekhuis: Broedvogels van de Gelderse Poort 1989-94. 254 bladzijden, ruim 70 verspreidingskaarten, vele grafieken en tabellen, tekeningen Jos Zwarts en Jeroen Helmer, kleurenfoto's, 9 bijlagen (1996). Uitg. Vogelwerkgroep Arnhem e.o., Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o., NABU-Naturschutzstation Kranenburg. Contactadressen Fokko Erhart, Chopinlaan 14, 6865 EW Doornwerth, (026) 333 80 57 en NABU-Naturschutzstation, Bahnhofstrasse 15, D-47559 Kranenburg, (02826) 5934. Prijs f 20,- (inclusief verzendkosten). Te bestellen door overmaking op postgiro 767 821 ten name van Vogelwerkgroep Arnhem e.o. - i.z.k. Gelderse Poort, Arnhem, onder vermelding van 'Broedvogelrapport 1989-1994'.

Moerassprinkhaan in uiterwaarden

De Moerassprinkhaan is tijdens zijn ontwikkeling gevoelig voor polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's). Deze stoffen leiden tot extra sterfte en tot verlenging van het eerst nimfstadium. Ondanks dat er veel geschikte biotopen in uiterwaarden voor de Moerassprinkhaan bestaan, zijn de vindplaatsen schaars. Dat ecotoxiciteit (ecotoxicologie is de leer der vergiften) mede oorzaak kan zijn bij het (zeer) beperkt voorkomen van de soort, zou kunnen blijken uit het feit dat er op vier van de vijf vindplaatsen kwelwater aanwezig was. Dit is relatief schoner water dan rivierwater.

W.K.R.E. van Wingerden, R.J.M. van Kats & D.R. Lammersma: Een verkennende studie naar het voorkomen van de Moerassprinkhaan (*Stethophyma grossum* L.) in uiterwaarden. 53 bladzijden met literatuuropgave en bijlagen met kaarten van onderzochte gebieden (1996). Te bestellen bij het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen door overschrijving van f 40,- op gironummer 948 540 (geen verzamelgiro gebruiken). Vermeld bij bestelling 'IBN-rapport 204' (ISSN: 0928-6888) en titel.

CD met vogelzang 'Onze Virtuozen'

Een CD door de v.z.w. 'Etudes et Environnement' gerealiseerd, stelt in 51'30, de zang van vijftien vogelsoorten (Grote Karekiet, Bosrietzanger, Rietzanger, Kleine Karekiet, Veldleeuwerik, Kneu, Roodborst, Spotvogel, Nachtegaal, Witgesterde Blauwborst, Grasmus, Zwartkop, Tuin-
fluit, Merel, Zanglijster) voor, waaronder de meest melodieuze in onze streken. De heldere, prachtig geregistreerde opnamen zijn opvallend, mede doordat de vogels lang genoeg aan 'het woord' zijn gelaten om de zang goed tot ons door te laten dringen. Vaak zijn CD's of audiocassettes met vogelgeluiden zo volgepropt met geluiden dat voordat wij de zang van een soort goed hebben beluisterd, zich alweer een volgende soort heeft aangediend. Vogelgeluiden laten dan ook velen van ons alleen het gehoor strelen, maar zelden verneemt men dat er óók vogelgeluiden door worden geleerd. Nu is deze CD niet volgepropt met de zang van een groot aantal soorten, waardoor de opnamen per soort langdurig en helder op ons overkomen en dat verschaft ons dan ook eerder de kans de geluiden niet alleen te beluisteren maar ook te leren.

Het idee en de realisatie van deze CD komt van Maxime Metzmacher met de medewerking van François Charron, middelpunt van de Franse vereniging 'L'Oiseau Musicien' en van Jean-Pierre Verhaegen, directeur van het 'Centre de Recherches Biologiques d'Harchies'. Het nauwkeurige studiewerk van François Charron in Parijs, kostte hem zes dagen. De opnamen zijn voornamelijk in België in de jaren 1992-1993 met een parabolische microfoon met numerische bandopnemer (DAT) in de natuur opgenomen. Deze CD wordt van harte aanbevolen om de vogelzang in het bos, het moeras en de wilde tuin in de huiskamer ten volle te genieten.

Onze Virtuozen. Opnamen en redactie Maxime Metzmacher, realisatie François Charron en Jean-Pierre Verhaegen, vertaling Paul Herroelen en Ida Smits (1995). Een uitgave van Etudes et Environnement asbl., Rue du Vicinal 31, B-4400 Flemalle, telefoon (041) 313 761. Prijs f 39,- (inclusief verzendkosten) op postbankrekeningnummer 6 893 869 van Postbank Amsterdam, ten name van Etudes & Environnement of een Eurocheque, onder vermelding van 'Onze virtuozen'.